Удосконалення системи загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил)

Improvement of the General Military Training System for the Future Border Guard Officers to Operate as a Part of Interagency Military Units (Forces)

Сергій Степанов
Corresponding author: кандидат педагогічних наук, заступник начальника кафедри загальновійськових дисциплін, e-mail: card75@ukr.net, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0003-4199-227X

Вадим Федорчук
старший викладач кафедри загальновійськових дисциплін, e-mail: fedor.ukr1988@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0005-1771-168X

Костянтин Вергелес
старший викладач кафедри загальновійськових дисциплін, e-mail: konstantinvergeles@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0004-6205-3471

Сергій Козлюк
старший викладач кафедри загальновійськових дисциплін, e-mail: kozluksergej090@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0001-2347-2102

Serhii Stepanov
Corresponding author: PhD in Pedagogy, Deputy Chief of the Department of General Military Disciplines, e-mail: card75@ukr.net, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0003-4199-227X

Vadym Fedorchuk
Senior Tutor of the Department of General Military Disciplines, e-mail: fedor.ukr1988@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0005-1771-168X

Kostiantyn Verheles
Senior Tutor of the Department of General Military Disciplines, e-mail: konstantinvergeles@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0004-6205-3471

Serhii Kozliuk
Senior Tutor of the Department of General Military Disciplines, e-mail: kozluksergej090@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0009-0001-2347-2102

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, Khmelnytskyi, Ukraine

Received: September 20, 2026 | Revised: October 21, 2026 | Accepted: October 31, 2026

УДК 355.233.2:351.746.1

DOI: https://doi.org/10.33445/sds.2026.16.5.10

Мета роботи. Обґрунтувати напрями удосконалення системи загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил) шляхом визначення взаємопов'язаних складових підготовки, критеріїв оцінювання готовності та розроблення структурно-логічної моделі.

Метод дослідження. Використано системний і структурно-логічний підходи, методи аналізу, синтезу, порівняння, систематизації та узагальнення наукових джерел і нормативно-правових положень. Дослідження має теоретико-аналітичний характер.

Результати дослідження. Визначено сім взаємопов'язаних складових загальновійськової підготовки: тактичну, управлінську, планувальну, комунікаційну, командно-штабну, лідерську та практичну. Обґрунтовано необхідність їх комплексного застосування під час виконання спільних навчальних завдань. Запропоновано шість критеріїв оцінювання готовності та три її рівні: низький, достатній і високий. Розроблено структурно-логічну модель, що поєднує зміст підготовки, форми практичної реалізації, очікувані результати навчання, оцінювання готовності та зворотний зв'язок.

Теоретична цінність дослідження. Уточнено концептуальний підхід до інтеграції складових загальновійськової підготовки та їх взаємозв'язку з результатами навчання й оцінюванням готовності до міжвідомчої взаємодії.

Практична цінність дослідження. Запропоновані положення можуть бути використані під час удосконалення навчальних програм, розроблення комплексних

Purpose. To substantiate approaches to improving the combined arms training system for future border guard officers operating within interagency force groupings by identifying interrelated training components, readiness assessment criteria, and developing a structural-logical model.

Methodology. The study employed systemic and structural-logical approaches, together with analysis, synthesis, comparison, systematization, and generalization of scientific literature and relevant legal provisions. The research is theoretical and analytical in nature.

Findings. Seven interrelated training components were identified: tactical, managerial, planning, communication, command-and-staff, leadership, and practical. Their integrated application in joint training tasks was substantiated. Six readiness assessment criteria and three readiness levels—low, sufficient, and high—were proposed. A structural-logical model was developed to integrate training content, practical implementation, expected learning outcomes, readiness assessment, and feedback.

Theoretical implications. The study refines a conceptual approach to integrating combined arms training components and linking them to learning outcomes and readiness assessment for interagency cooperation.

Practical implications. The proposed framework may support curriculum improvement and the development of integrated tactical exercises, command-and-staff training, and interagency training scenarios.

тактичних занять, командно-штабних тренувань і навчальних ситуацій міжвідомчої взаємодії.

Обмеження дослідження. Ефективність моделі експериментально не перевірялася. Запропоновані критерії та рівні готовності потребують подальшої операціоналізації та валідації.

Тип статті. Науково-дослідна стаття.

Ключові слова: загальновійськова підготовка; офіцери-прикордонники; міжвідомча взаємодія; професійна готовність; структурно-логічна модель; критерії оцінювання; військова освіта.

Limitations. The model has not been experimentally validated. The proposed assessment criteria and readiness levels require further operationalization and empirical validation.

Paper type. Research Article.

Key words: combined arms training; border guard officers; interagency cooperation; professional readiness; structural-logical model; assessment criteria; military education.

Вступ

Сучасний характер воєнних загроз, досвід ведення бойових дій в Україні та необхідність забезпечення узгодженого застосування складових сил безпеки і оборони зумовлюють підвищення вимог до професійної підготовки майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України (далі — ДПС України). Особливого значення набуває їхня готовність до виконання службово-бойових завдань у складі міжвідомчих угруповань військ (сил), діяльність яких передбачає спільне планування, координацію дій, обмін інформацією, узгодження управлінських рішень і взаємодію підрозділів різної відомчої належності.

Виконання завдань у складі міжвідомчих угруповань військ (сил) висуває додаткові вимоги до загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Поряд із набуттям базових військово-професійних знань, умінь і навичок вони повинні оволодівати здатністю оцінювати обстановку, планувати дії підпорядкованих підрозділів, приймати обґрунтовані рішення в умовах обмеженого часу та неповної інформації, організовувати й підтримувати взаємодію з іншими складовими сил безпеки та оборони. При цьому результативність виконання спільних завдань залежить не лише від індивідуальної підготовленості офіцера, а й від його здатності застосовувати набуті компетентності в межах узгодженої діяльності міжвідомчого угруповання.

За таких умов особливої актуальності набуває питання узгодження змісту загальновійськової підготовки з характером завдань, які майбутні офіцери-прикордонники можуть виконувати у складі міжвідомчих угруповань військ (сил). Традиційне відпрацювання окремих елементів тактичної, управлінської, планувальної та командно-штабної підготовки є необхідною складовою формування професійних компетентностей, однак саме по собі не гарантує готовності до їх комплексного застосування під час виконання спільних завдань. Це зумовлює необхідність посилення практико-орієнтованого характеру підготовки, інтеграції її взаємопов’язаних складових та вдосконалення підходів до оцінювання сформованості відповідних компетентностей.

Наукова проблема полягає в недостатній визначеності змістових і організаційно-методичних засад інтеграції складових загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, спрямованої на формування їхньої готовності до узгоджених дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил). Зокрема, потребують уточнення взаємозв’язків між напрямами підготовки, формами їх практичної реалізації, очікуваними результатами навчання та критеріями оцінювання готовності до виконання спільних завдань.

Вирішення зазначеної проблеми потребує системного розгляду загальновійськової підготовки як взаємопов’язаного процесу формування тактичних, управлінських, планувальних, комунікаційних, командно-штабних, лідерських і практичних компетентностей. Важливим завданням є визначення організаційно-методичних підходів, які забезпечуватимуть їх комплексне застосування в навчальних ситуаціях, наближених до умов спільної діяльності підрозділів різної відомчої належності, а також створення передумов для оцінювання результатів такої підготовки.

Метою статті є обґрунтування напрямів удосконалення системи загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил) шляхом визначення взаємопов'язаних складових підготовки, форм їх практичної реалізації, критеріїв оцінювання готовності та розроблення відповідної структурно-логічної моделі.

Огляд літератури

Проблематика загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників посідає важливе місце в сучасних дослідженнях військової освіти, професійної компетентності військовослужбовців та організації міжвідомчої взаємодії. Особливої актуальності вона набуває в умовах виконання ДПС України завдань у взаємодії з іншими складовими сил безпеки і оборони. За таких обставин зміст загальновійськової підготовки має враховувати не лише необхідність формування індивідуальних військово-професійних компетентностей, а й готовність майбутніх офіцерів-прикордонників до планування, організації та виконання спільних завдань у складі міжвідомчих угруповань військ (сил).

Аналіз наукових праць дає змогу виокремити декілька взаємопов'язаних напрямів досліджень, які формують теоретичне підґрунтя для вдосконалення системи загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників: професійна підготовка та формування компетентностей, управлінська підготовка, міждисциплінарна інтеграція, військова стандартизація, а також підготовка до виконання спільних завдань.

Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх офіцерів ДПС України досліджено у праці К. Ю. Тушко [1]. У дослідженні розглянуто систему підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до професійної діяльності, що створює теоретичне підґрунтя для визначення змісту та організаційних засад формування їхньої професійної готовності. Для проблематики цієї статті важливими є положення щодо цілеспрямованого розвитку професійних компетентностей та здатності майбутніх офіцерів-прикордонників до взаємодії з іншими суб'єктами професійної діяльності. Водночас застосування зазначених положень до підготовки офіцерів у складі міжвідомчих угруповань потребує конкретизації змісту спільної діяльності, форм практичного навчання та відповідних результатів підготовки.

Безпосередньо теоретичні й практичні аспекти загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників розглянуто В. Федорчуком [2]. Результати дослідження мають значення для визначення змісту базової загальновійськової підготовки як складової формування готовності офіцера до виконання завдань за призначенням. Разом із тим, підготовка до дій у складі міжвідомчих угруповань передбачає необхідність комплексного застосування загальновійськових умінь і навичок в умовах узгодженого виконання завдань підрозділами різної відомчої належності. Тому положення щодо базової загальновійськової підготовки потребують подальшого розвитку з урахуванням вимог до колективної діяльності, спільного планування та підтримання міжвідомчої взаємодії.

Важливим напрямом досліджень є формування та розвиток професійної компетентності офіцерів-прикордонників. О. В. Діденко [3] розглядає особливості змісту та розвитку професійної компетентності офіцерів ДПС України на оперативному рівні військової освіти. Положення цієї праці мають значення для розуміння взаємозв'язку професійної, управлінської та загальновійськової складових підготовки. Водночас необхідно враховувати відмінності між рівнями військової освіти та відповідними вимогами до компетентностей офіцерів.

Складові професійної компетентності сучасного офіцера-прикордонника також розглянуто в дослідженні А. М. Чорного, В. З. Андрушка та А. І. Мостового [5]. Представлені підходи дають змогу розглядати загальновійськову підготовку як складову формування професійної готовності офіцера до виконання завдань у складних умовах службово-бойової діяльності. Однак для визначення готовності до дій у складі міжвідомчих угруповань

необхідно додатково встановити, які саме компетентності забезпечують узгодження індивідуальних і колективних дій та яким чином їх доцільно оцінювати в освітньому процесі.

Окрему увагу в науковій літературі приділено підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників до управлінської діяльності. У праці В. В. Дияка, В. О. Аніщенко та С. С. Яремчука [4] розглянуто застосування проєктного підходу до такої підготовки. Його положення становлять інтерес у контексті розвитку здатності до планування, розподілу завдань, координації діяльності та ухвалення управлінських рішень. Водночас підготовка до управління у складі міжвідомчого угруповання потребує врахування особливостей спільного виконання завдань, узгодження рішень між учасниками та реагування на зміни обстановки. Це зумовлює необхідність поєднання управлінської підготовки з тактичною, планувальною та командно-штабною складовими.

Нормативно-правові засади діяльності ДПСУ визначено Законом України “Про Державну прикордонну службу України” [6] та Законом України “Про національну безпеку України” [7]. Зазначені нормативно-правові акти встановлюють правові основи функціонування ДПС України та її місце в секторі безпеки і оборони України. Вони формують нормативний контекст для визначення вимог до професійної підготовки особового складу, зокрема до виконання завдань у взаємодії з іншими складовими сил безпеки і оборони. Водночас загальні законодавчі положення не визначають безпосередньо змісту, форм і методів загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил), що потребує відповідного організаційно-методичного обґрунтування.

Важливе значення для досліджуваної проблематики мають підходи до військової стандартизації, висвітлені у виданні “Стандарти НАТО” за загальною редакцією А. Мироновича, В. Петрухіна та Н. Кузнєцова [8]. Стандартизація процедур планування, управління, обміну інформацією та організації взаємодії створює передумови для забезпечення узгодженості дій підрозділів під час виконання спільних завдань. У контексті загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників це підкреслює необхідність формування здатності діяти відповідно до узгоджених процедур і застосовувати спільні підходи до виконання завдань. Разом із тим, використання принципів військової стандартизації в освітньому процесі потребує їх адаптації до конкретних навчальних цілей, рівня підготовки курсантів і характеру майбутньої професійної діяльності.

Питання міждисциплінарної та іншомовної професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників розглянуто О. Бабіч [9]. Значення міждисциплінарних зв’язків полягає у формуванні цілісного розуміння професійної діяльності та здатності застосовувати знання з різних навчальних дисциплін для розв’язання практичних завдань. Для підготовки до дій у складі міжвідомчих угруповань такий підхід є важливим, оскільки виконання спільних завдань передбачає поєднання тактичних, управлінських, комунікаційних і організаційних компетентностей. Водночас міждисциплінарна інтеграція потребує визначення конкретних механізмів її реалізації під час комплексних навчальних занять і командно-штабних тренувань.

Проблематику загальновійськової підготовки підрозділів ДПС України в контексті забезпечення національної безпеки України висвітлено у праці “Training of border troops within the framework of national security of Ukraine” [10]. Результати цього дослідження становлять інтерес для розуміння взаємозв’язку між підготовкою особового складу прикордонного відомства та виконанням завдань у системі забезпечення національної безпеки. Водночас підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до діяльності у складі міжвідомчих угруповань потребує окремого розгляду організаційно-методичних умов формування готовності до колективних дій, спільного управління та підтримання взаємодії.

Серед зарубіжних досліджень заслуговує на увагу праця L. M. Kerr та J. P. Robinson [11], присвячена використанню набутого досвіду для вдосконалення військової освіти. Її положення є релевантними для обґрунтування необхідності врахування практичного досвіду

під час оновлення змісту та організації підготовки військовослужбовців. У дослідженні V. Grydchyna [12] розглянуто питання впровадження стандартів НАТО в систему військової освіти, що становить інтерес для визначення підходів до узгодження освітніх процедур і формування відповідних професійних компетентностей. Праця M. Hosie та співавторів [13] присвячена підготовці військовослужбовців до виконання завдань за призначенням і може бути використана для розгляду практичних аспектів військової підготовки.

Узагальнення зазначених досліджень свідчить про наявність наукових підходів до професійної та загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників [1; 2], формування професійної компетентності [3; 5], розвитку управлінських умінь [4], міждисциплінарної інтеграції [9], а також використання принципів військової стандартизації та практичного досвіду в освітньому процесі [8; 10–13]. Нормативно-правові засади діяльності ДПС України та її взаємодії з іншими складовими сил безпеки і оборони визначені відповідними законодавчими актами [6; 7].

Разом із тим, проаналізовані праці розглядають переважно окремі аспекти професійної, загальновійськової, управлінської та міждисциплінарної підготовки. У межах здійсненого аналізу недостатньо конкретизовано взаємозв’язки між складовими загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, формами їх комплексної практичної реалізації та критеріями оцінювання готовності до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил).

Отже, подальшого наукового обґрунтування потребує інтегрований підхід до вдосконалення системи загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, який передбачає взаємоузгоджене формування тактичних, управлінських, планувальних, комунікаційних, командно-штабних, лідерських і практичних компетентностей, їх комплексне застосування під час виконання навчальних завдань та оцінювання рівня готовності до спільних дій. Це визначає необхідність розроблення структурно-логічної моделі, яка поєднуватиме зміст підготовки, організаційні форми її реалізації, очікувані результати навчання та механізм зворотного зв’язку.

Методологія дослідження

Дослідження має теоретико-аналітичний характер і ґрунтується на системному та структурно-логічному підходах до обґрунтування напрямів удосконалення загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил). Загальновійськову підготовку розглянуто як цілісний процес формування взаємопов’язаних компетентностей, необхідних для оцінювання обстановки, планування спільних дій, прийняття управлінських рішень, організації та підтримання взаємодії, управління підпорядкованими підрозділами й виконання завдань у межах узгодженої діяльності складових сил безпеки і оборони.

Методологічною основою дослідження є положення системного підходу, відповідно до яких результативність загальновійськової підготовки визначається не лише рівнем сформованості окремих компетентностей, а й можливістю їх комплексного застосування під час виконання спільних завдань. Такий підхід дає змогу розглядати зміст підготовки, організаційні форми її реалізації, очікувані результати навчання та процедури оцінювання як взаємопов’язані елементи єдиної системи.

Інформаційну основу дослідження становлять наукові праці з питань професійної та загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, розвитку професійних компетентностей, управлінської діяльності, військової стандартизації, міждисциплінарної інтеграції та організації міжвідомчої взаємодії [1–5; 8–13]. Нормативно-правовий контекст дослідження визначено з урахуванням положень законів України “Про Державну прикордонну службу України” [6] та “Про національну безпеку України” [7].

Для досягнення мети дослідження використано методи аналізу, синтезу, порівняння, систематизації та узагальнення. Метод аналізу застосовано для виокремлення основних вимог до загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, зумовлених особливостями виконання завдань у складі міжвідомчих угруповань військ (сил). Основну увагу приділено здатності оцінювати обстановку, планувати спільні дії, ухвалювати управлінські рішення, підтримувати взаємодію та забезпечувати виконання завдань підпорядкованими підрозділами.

Метод порівняння використано для зіставлення функціонального призначення окремих складових загальновійськової підготовки та визначення їхнього внеску у формування готовності до спільної діяльності. При цьому враховано відмінності між підготовкою до виконання індивідуальних завдань і підготовкою до діяльності у складі міжвідомчого угруповання, яка потребує узгодження рішень, розподілу повноважень, обміну інформацією та координації дій.

За результатами аналізу змісту загальновійськової підготовки та вимог до виконання спільних завдань виокремлено сім взаємопов'язаних складових її вдосконалення: тактичну, управлінську, планувальну, комунікаційну, командно-штабну, лідерську та практичну. Їхнє визначення ґрунтується на функціональному розмежуванні основних видів діяльності майбутнього офіцера-прикордонника під час виконання завдань у складі міжвідомчого угруповання військ (сил).

Тактична складова охоплює підготовку до виконання спільних тактичних завдань; управлінська – до прийняття та реалізації рішень; планувальна – до визначення послідовності дій і розподілу завдань; комунікаційна – до обміну інформацією та підтримання взаємодії; командно-штабна – до участі в роботі органів управління; лідерська – до організації діяльності підлеглих і забезпечення виконання поставлених завдань; практична – до комплексного застосування набутих знань, умінь і навичок у навчальних ситуаціях, наближених до умов професійної діяльності.

Метод синтезу застосовано для об'єднання визначених складових у цілісну систему загальновійськової підготовки. При цьому вихідним положенням є необхідність переходу від переважно відокремленого формування окремих умінь і навичок до їх комплексного застосування під час виконання навчальних завдань. Така інтеграція передбачає узгодження змісту навчальних дисциплін, використання комплексних тактичних занять, командно-штабних тренувань і навчальних ситуацій, орієнтованих на міжвідомчу взаємодію.

Структурно-логічний підхід використано для встановлення послідовності взаємозв'язків між вимогами до професійної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників, складовими загальновійськової підготовки, напрямами їх удосконалення, формами практичної реалізації, очікуваними результатами навчання та критеріями оцінювання готовності до спільних дій. На цій основі сформовано структурно-логічну модель удосконалення загальновійськової підготовки, яка передбачає послідовний перехід від визначення вимог до підготовки через організацію навчальної діяльності до оцінювання сформованості відповідних компетентностей і подальшого коригування змісту навчання.

Для концептуального оцінювання готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил) запропоновано шість критеріїв: тактичний, управлінський, планувальний, комунікативний, командно-штабний і практичний. Зазначені критерії відображають основні функціональні результати загальновійськової підготовки та призначені для характеристики здатності майбутнього офіцера застосовувати набуті компетентності під час виконання спільних завдань.

Лідерську складову підготовки в межах запропонованого підходу доцільно розглядати як наскрізну характеристику управлінської та практичної діяльності офіцера-прикордонника, що виявляється у здатності організовувати діяльність підлеглих, визначати пріоритети, брати

відповідальність за прийняті рішення та забезпечувати узгодженість колективних дій. Відповідно, її оцінювання може здійснюватися в межах управлінських і практичних критеріїв. Такий підхід дає змогу узгодити сім складових підготовки із шістьма критеріями оцінювання без необґрунтованого дублювання їхнього змісту.

Метод систематизації використано для впорядкування критеріїв оцінювання та визначення трьох концептуальних рівнів готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до спільних дій: низького, достатнього та високого. Низький рівень характеризується обмеженою здатністю до самостійного застосування набутих знань і вмінь під час виконання комплексних завдань; достатній – здатністю виконувати типові завдання та підтримувати необхідну взаємодію в межах визначених умов; високий – здатністю комплексно застосовувати сформовані компетентності, самостійно приймати обґрунтовані рішення та коригувати дії відповідно до змінних умов.

Зазначені рівні мають описовий характер і використовуються для теоретичного обґрунтування підходу до оцінювання готовності. Їх практичне застосування потребує подальшого визначення конкретних показників, шкал оцінювання, правил встановлення рівнів та процедур перевірки узгодженості результатів оцінювання.

Метод узагальнення застосовано для формулювання основних положень щодо вдосконалення загальновійськової підготовки та визначення взаємозв’язків між її змістом, організаційними формами, очікуваними результатами й оцінюванням готовності. На цій основі обґрунтовано доцільність використання структурно-логічної моделі, яка передбачає зворотний зв’язок між результатами оцінювання та подальшим коригуванням навчальних завдань, методів і форм підготовки.

Дослідження не передбачало проведення педагогічного експерименту, кількісного вимірювання ефективності запропонованої моделі або статистичної перевірки відмінностей між рівнями готовності. Визначені складові підготовки, критерії оцінювання та рівні готовності мають теоретико-методичний характер і потребують подальшої операціоналізації та емпіричної перевірки. Отримані результати можуть бути використані як концептуальна основа для вдосконалення змісту загальновійськової підготовки та розроблення методики оцінювання готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил).

Результати дослідження

Результати проведеного теоретико-аналітичного дослідження дали змогу визначити основні напрями удосконалення системи загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил), конкретизувати їхній зміст та встановити взаємозв’язки між складовими підготовки й очікуваними результатами навчання.

Вихідним положенням дослідження є необхідність формування готовності майбутнього офіцера-прикордонника не лише до виконання завдань у межах підпорядкованого підрозділу, а й до узгодженої діяльності з іншими складовими сил безпеки і оборони. Така діяльність передбачає оцінювання обстановки, визначення місця та ролі підрозділу в загальному задумі дій, планування, прийняття управлінських рішень, організацію та підтримання взаємодії, а також коригування дій відповідно до змін у обстановці.

На основі систематизації вимог до зазначених видів діяльності виокремлено сім взаємопов’язаних складових удосконалення загальновійськової підготовки: тактичну, управлінську, планувальну, комунікаційну, командно-штабну, лідерську та практичну. Їхнє визначення ґрунтується на функціональному розмежуванні основних завдань, які майбутній офіцер-прикордонник має бути здатним виконувати під час спільної діяльності у складі міжвідомчого угруповання військ (сил).

Тактична складова спрямована на формування здатності виконувати завдання в межах спільного задуму дій, ураховувати можливості та завдання інших підрозділів, визначати порядок застосування підпорядкованих сил і засобів, а також своєчасно реагувати на зміни обстановки. Її удосконалення передбачає використання комплексних тактичних занять, під час яких виконання завдання окремим підрозділом залежить від узгодженості дій з іншими учасниками міжвідомчого угруповання.

Управлінська складова передбачає розвиток здатності оцінювати обстановку, визначати пріоритети, приймати обґрунтовані рішення, розподіляти завдання між підлеглими та контролювати їх виконання. Особливого значення набуває формування готовності до прийняття рішень в умовах обмеженого часу, неповної або суперечливої інформації та необхідності узгодження власних дій із рішеннями інших учасників угруповання.

Планувальна складова орієнтована на формування вмінь визначати послідовність виконання завдань, оцінювати наявні сили та засоби, установлювати порядок взаємодії й узгоджувати дії підпорядкованого підрозділу із загальним задумом. Її практична реалізація передбачає використання навчальних ситуацій, у яких зміна вихідних умов потребує уточнення плану, перерозподілу завдань або коригування раніше прийнятих рішень.

Комунікаційна складова спрямована на формування здатності організовувати та підтримувати обмін інформацією, забезпечувати своєчасне доведення рішень, узгоджувати дії з представниками інших підрозділів і підтримувати спільне розуміння завдань. В умовах міжвідомчої діяльності її значення визначається необхідністю забезпечення інформаційної узгодженості між учасниками, які можуть мати різну відомчу належність, функціональні завдання та організаційні процедури.

Командно-штабна складова передбачає підготовку майбутніх офіцерів-прикордонників до участі в роботі органів управління міжвідомчих угруповань військ (сил). Основну увагу доцільно приділяти оцінюванню та систематизації інформації, підготовці пропозицій, участі у плануванні спільних дій, організації взаємодії та контролю за виконанням поставлених завдань. Практичним засобом реалізації цієї складової є командно-штабні заняття і тренування, що передбачають розподіл функцій між навчальними групами та узгодження їхніх рішень.

Лідерська складова спрямована на розвиток здатності організовувати діяльність підлеглих, визначати пріоритети, забезпечувати виконання поставлених завдань і брати відповідальність за прийняті рішення. У межах міжвідомчої взаємодії лідерські компетентності мають проявлятися не лише в управлінні підпорядкованим особовим складом, а й у здатності підтримувати узгодженість колективних дій, забезпечувати дисципліну виконання рішень та адаптувати діяльність підрозділу до змін у обстановці.

Практична складова забезпечує інтеграцію результатів інших складових підготовки шляхом комплексного застосування набутих знань, умінь і навичок. Її реалізація передбачає виконання навчальних завдань, у яких майбутній офіцер-прикордонник має одночасно оцінювати обстановку, планувати дії, приймати рішення, організовувати взаємодію та забезпечувати виконання поставленого завдання. Особливістю таких занять є поступове ускладнення навчальних умов і необхідність самостійного коригування дій у разі отримання нової інформації.

Визначені складові мають різне функціональне призначення, проте під час виконання спільних завдань реалізуються у взаємозв’язці. Так, прийняття управлінського рішення потребує оцінювання обстановки та врахування результатів планування, а його реалізація залежить від своєчасного обміну інформацією, організації взаємодії та здатності керівника забезпечити узгоджені дії підлеглих. Відповідно, формування готовності до діяльності у складі міжвідомчого угруповання передбачає не лише розвиток окремих компетентностей, а й забезпечення умов для їх комплексного застосування.

Узагальнення змісту визначених складових, основних напрямів їх удосконалення та очікуваних результатів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Основні напрями удосконалення загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників та очікувані результати

Складова підготовки	Основний напрям удосконалення	Очікуваний результат
Тактична	Виконання спільних тактичних завдань з урахуванням дій інших підрозділів	Здатність діяти відповідно до загального задуму міжвідомчого угруповання
Управлінська	Прийняття та коригування рішень в умовах складної і динамічної обстановки	Готовність управляти діями підлеглих та забезпечувати виконання поставлених завдань
Планувальна	Спільне планування, розподіл завдань та узгодження дій	Здатність планувати діяльність підрозділу в межах спільного завдання
Комунікаційна	Організація обміну інформацією та підтримання міжвідомчої взаємодії	Здатність забезпечувати інформаційну узгодженість і координацію дій
Командно-штабна	Виконання навчальних завдань у складі органів управління	Готовність брати участь у плануванні, координації та управлінні спільними діями
Лідерська	Організація діяльності підлеглих, визначення пріоритетів і забезпечення виконання рішень	Здатність керувати підлеглими та підтримувати узгодженість колективних дій
Практична	Комплексне відпрацювання тактичних, управлінських, планувальних і командно-штабних завдань	Здатність інтегровано застосовувати набуті компетентності під час виконання спільних завдань

Джерело: розроблено авторами за результатами систематизації наукових джерел [1–5; 9; 10].

Наведені в таблиці 1 положення відображають функціональний зв’язок між складовими загальновійськової підготовки, напрямами їх удосконалення та очікуваними результатами. При цьому практична складова має інтеграційний характер, оскільки забезпечує комплексне застосування компетентностей, сформованих у межах інших складових. Лідерська складова також має наскрізне значення та проявляється насамперед під час виконання управлінських і практичних завдань.

Одним із результатів дослідження є обґрунтування доцільності переходу від переважно відокремленого відпрацювання окремих умінь і навичок до їх комплексного застосування в навчальних ситуаціях, що відтворюють характерні умови міжвідомчої діяльності. Такий підхід передбачає поступове ускладнення навчальних завдань відповідно до рівня підготовки курсантів.

На початковому етапі доцільно формувати окремі вміння з оцінювання обстановки, планування, прийняття рішень і підтримання взаємодії. На наступному етапі ці вміння мають поєднуватися під час виконання комплексних тактичних завдань, що потребують узгодження дій кількох навчальних груп. Завершальний етап передбачає проведення комплексних занять і командно-штабних тренувань, у межах яких курсанти повинні самостійно приймати рішення, реагувати на зміни обстановки та забезпечувати виконання спільних завдань.

Особливого значення набуває моделювання навчальних ситуацій, що передбачають обмеження часу, зміну вихідних даних, надходження суперечливої інформації та необхідність коригування раніше прийнятих рішень. Такі ситуації створюють передумови для оцінювання не лише правильності окремих дій курсанта, а й його здатності комплексно застосовувати сформовані компетентності.

Водночас застосування комплексних навчальних завдань саме по собі не підтверджує підвищення рівня готовності майбутніх офіцерів-прикордонників. Для встановлення результативності запропонованого підходу необхідно визначити критерії та показники

оцінювання, що характеризуватимуть здатність курсантів виконувати спільні завдання в умовах міжвідомчої взаємодії.

Отже, визначення семи взаємопов'язаних складових загальновійськової підготовки та обґрунтування необхідності їх комплексного застосування створюють концептуальну основу для подальшого розроблення системи оцінювання готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил).

Критерії оцінювання готовності майбутніх офіцерів-прикордонників

Визначення основних складових загальновійськової підготовки та напрямів їх удосконалення зумовлює необхідність обґрунтування підходу до оцінювання готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил). Таке оцінювання має враховувати не лише рівень засвоєння окремих знань, умінь і навичок, а й здатність застосовувати їх комплексно під час виконання спільних завдань.

Особливістю оцінювання готовності до міжвідомчої діяльності є необхідність урахування взаємозалежності результатів виконання окремих функцій. Зокрема, обґрунтованість управлінського рішення залежить від правильності оцінювання обстановки, якість його реалізації — від узгодженості дій підрозділів, а результативність виконання спільного завдання — від здатності організовувати взаємодію та своєчасно коригувати дії відповідно до змін у обстановці.

З огляду на зазначене, запропоновано шість критеріїв оцінювання готовності майбутніх офіцерів-прикордонників: тактичний, управлінський, планувальний, комунікаційний, командно-штабний і практичний. Їх зміст визначено відповідно до основних функцій, які офіцер-прикордонник має бути здатним виконувати у складі міжвідомчого угруповання військ (сил).

Тактичний критерій характеризує здатність оцінювати обстановку, визначати доцільний спосіб виконання поставленого завдання та враховувати дії інших підрозділів відповідно до загального задуму.

Управлінський критерій відображає здатність своєчасно приймати обґрунтовані рішення, організовувати діяльність підлеглих, визначати пріоритети та коригувати рішення відповідно до змін у обстановці.

Планувальний критерій характеризує здатність визначати послідовність виконання завдань, розподіляти наявні сили та засоби, узгоджувати дії підпорядкованого підрозділу із завданнями інших учасників угруповання.

Комунікаційний критерій відображає здатність забезпечувати своєчасний обмін інформацією, підтримувати взаємодію та узгоджувати спільні дії між підрозділами різної відомчої належності.

Командно-штабний критерій характеризує здатність виконувати функціональні завдання у складі органу управління, брати участь у підготовці пропозицій, плануванні, координації та контролі за виконанням спільних завдань.

Практичний критерій відображає здатність комплексно застосовувати сформовані компетентності під час виконання навчальних завдань, що передбачають взаємодію кількох підрозділів, ухвалення рішень і реагування на зміни обстановки.

Лідерську складову загальновійськової підготовки запропоновано враховувати в межах управлінських і практичних критеріїв, оскільки її прояв пов'язаний із прийняттям рішень, організацією діяльності підлеглих, відповідальністю за виконання завдань і забезпеченням узгодженості колективних дій.

Узагальнений зміст критеріїв та можливі ознаки їх оцінювання наведено в таблиці 2.

Запропоновані критерії формують концептуальну основу для подальшого розроблення методики оцінювання готовності. Водночас наведені ознаки мають якісний характер і потребують операціоналізації шляхом визначення конкретних показників, способів їх вимірювання та правил інтерпретації результатів.

Таблиця 2. Критерії оцінювання готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил)

Критерій	Зміст оцінювання	Ознаки сформованості готовності
Тактичний	Правильність оцінювання обстановки та визначення способу дій	Відповідність обраного способу дій поставленому завданню та загальному задуму
Управлінський	Своєчасність, обґрунтованість і послідовність прийняття рішень	Самостійність прийняття рішень, організація виконання та своєчасність їх коригування
Планувальний	Якість планування спільних дій	Узгодженість завдань, послідовність дій та врахування наявних сил і засобів
Комунікаційний	Своєчасність обміну інформацією та узгодженість взаємодії	Повнота передавання необхідної інформації та узгодженість дій учасників
Командно-штабний	Здатність виконувати функції у складі органу управління	Якість підготовки пропозицій, участі у плануванні та координації спільних дій
Практичний	Результативність комплексного виконання навчального завдання	Здатність інтегровано застосовувати компетентності та адаптувати дії до змін обстановки

Джерело: удосконалено на основі авторського підходу до оцінювання готовності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Рівні готовності майбутніх офіцерів-прикордонників

Для узагальнення результатів оцінювання за визначеними критеріями запропоновано розрізняти три рівні готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил): низький, достатній і високий. Їх виокремлення ґрунтується на якісних відмінностях у самостійності виконання завдань, здатності до прийняття управлінських рішень, підтриманні міжвідомчої взаємодії та адаптації до змін у обстановці.

Низький рівень готовності характеризується обмеженою здатністю самостійно виконувати комплексні завдання. Майбутній офіцер-прикордонник переважно діє відповідно до визначених алгоритмів, але відчуває труднощі під час оцінювання обстановки, планування, ухвалення рішень та організації взаємодії. За зміни вихідних умов потребує додаткових вказівок, допомоги або посиленого контролю з боку керівника навчання.

Достатній рівень готовності передбачає здатність самостійно виконувати типові завдання, оцінювати обстановку, планувати дії підпорядкованого підрозділу, приймати обґрунтовані рішення та підтримувати необхідну взаємодію з іншими учасниками угруповання. Водночас у нестандартних ситуаціях, що характеризуються високим ступенем невизначеності або суттєвими змінами обстановки, курсант може потребувати додаткового часу чи методичної допомоги для коригування прийнятого рішення.

Високий рівень готовності характеризується здатністю самостійно й послідовно виконувати комплексні завдання в умовах складної та динамічної обстановки. Майбутній офіцер-прикордонник здатний визначати пріоритети, обґрунтовувати управлінські рішення, забезпечувати узгодженість дій підпорядкованого підрозділу з діями інших учасників угруповання та своєчасно коригувати власні дії відповідно до змін у обстановці.

Відмінності між зазначеними рівнями полягають насамперед у ступені самостійності, складності завдань, які може виконувати майбутній офіцер-прикордонник, та здатності підтримувати узгодженість дій в умовах зміни обстановки.

Водночас визначені рівні мають концептуальний характер. Для їх практичного застосування необхідно розробити діагностичні завдання, вимірювані показники та правила віднесення результатів оцінювання до відповідного рівня. До проведення такої роботи запропоновану класифікацію не можна розглядати як завершену або валідовану шкалу оцінювання готовності.

Структурно-логічна модель удосконалення загальновійськової підготовки

На основі визначених складових підготовки, напрямів їх удосконалення, критеріїв оцінювання та рівнів готовності розроблено структурно-логічну модель удосконалення загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил) (рисунок 1).

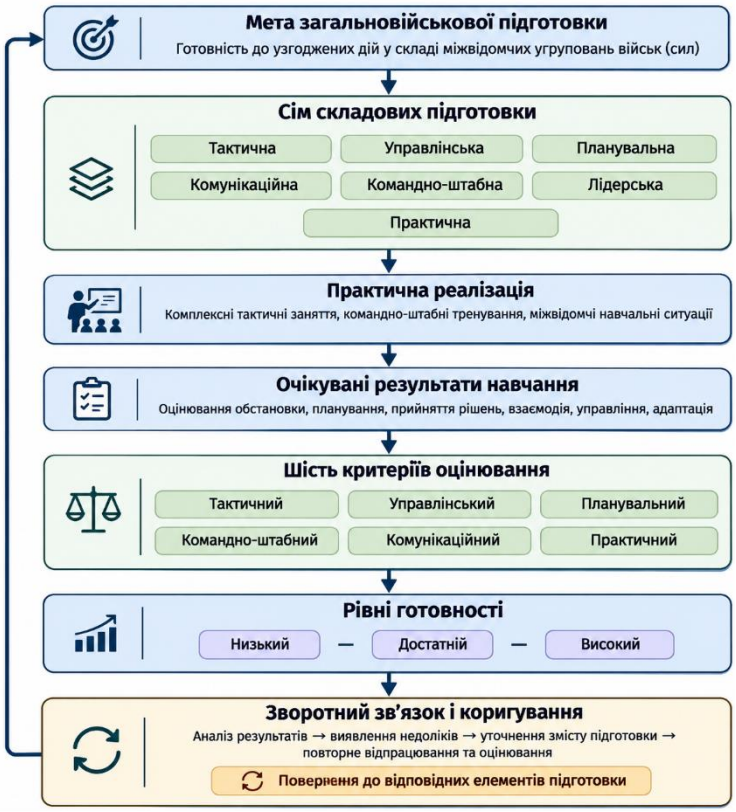

Рисунок 1. Уточнена структурно-логічна модель
Джерело: розроблено авторами за результатами дослідження

Модель відображає послідовність взаємопов'язаних елементів: визначення вимог до підготовки, формування її основних складових, вибір напрямів удосконалення, практичну реалізацію навчальних завдань, оцінювання сформованих компетентностей, визначення рівня готовності та коригування змісту підготовки.

Вихідним елементом моделі є визначення вимог до діяльності майбутнього офіцера-прикордонника у складі міжвідомчого угруповання військ (сил). Ці вимоги конкретизуються через сім взаємопов'язаних складових загальновійськової підготовки, зміст яких спрямований на формування компетентностей, необхідних для виконання спільних завдань.

Практична реалізація моделі передбачає використання комплексних тактичних занять, командно-штабних тренувань та навчальних ситуацій, що потребують одночасного застосування тактичних, управлінських, планувальних, комунікаційних і командно-штабних умінь. Під час виконання таких завдань майбутні офіцери-прикордонники мають оцінювати обстановку, приймати рішення, планувати дії підпорядкованих підрозділів, організовувати взаємодію та забезпечувати виконання поставлених завдань.

Наступним елементом моделі є оцінювання результатів підготовки за шістьма визначеними критеріями. Його призначення полягає у виявленні ступеня сформованості відповідних компетентностей і визначенні складових підготовки, що потребують додаткового відпрацювання.

На основі результатів оцінювання передбачається встановлення рівня готовності майбутнього офіцера-прикордонника відповідно до запропонованої трирівневої класифікації. При цьому практичне застосування такого підходу потребує попереднього розроблення та перевірки відповідних діагностичних процедур.

Завершальним елементом моделі є зворотний зв'язок, який передбачає аналіз результатів оцінювання, виявлення недостатньо сформованих умінь і навичок, коригування змісту навчальних завдань та повторне відпрацювання відповідних елементів підготовки.

Отже, особливістю запропонованої структурно-логічної моделі є поєднання змістового, організаційно-методичного, практичного та оцінювального компонентів загальновійськової підготовки в єдину послідовність із передбаченим механізмом зворотного зв'язку. Така побудова створює концептуальні передумови для узгодження навчальних завдань з очікуваними результатами підготовки та подальшого вдосконалення освітнього процесу.

Водночас результативність запропонованої моделі потребує експериментальної перевірки. На цьому етапі дослідження обґрунтовано її структуру та функціональні взаємозв'язки, але не встановлено кількісного впливу її впровадження на рівень готовності майбутніх офіцерів-прикордонників.

Обговорення

Отримані результати дають підстави розглядати удосконалення загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників як процес узгодження її змісту, організаційних форм, очікуваних результатів навчання та оцінювання готовності до виконання спільних завдань. На відміну від підходу, за якого окремі компетентності розглядаються переважно як самостійні результати навчання, запропонована структурно-логічна модель орієнтована на їх комплексне застосування в умовах міжвідомчої взаємодії.

Зазначене положення узгоджується із загальною спрямованістю дослідження К. Ю. Тушко [1], у якому розглянуто професійну підготовку майбутніх офіцерів-прикордонників до взаємодії. У межах цієї статті відповідну проблематику конкретизовано щодо загальновійськової підготовки та необхідності узгодження тактичних, управлінських, планувальних, комунікаційних і командно-штабних компетентностей під час виконання спільних завдань. Отже, акцент перенесено з формування загальної готовності до професійної взаємодії на визначення взаємозв'язків між складовими підготовки та результатами їх застосування в міжвідомчому середовищі.

Безпосередній зв'язок із предметом дослідження має праця В. Федорчука [2], присвячена загальновійськовій підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників. Запропонований у цій статті підхід розвиває зазначений напрям шляхом виокремлення складових підготовки, визначення їхнього функціонального призначення та встановлення зв'язків із критеріями оцінювання готовності. Водночас для остаточного підтвердження самостійності наукового внеску необхідно чітко розмежувати результати попередньої праці [2] та положення, запропоновані вперше в межах цього дослідження.

Положення О. В. Діденка [3] та А. М. Чорного, В. З. Андрушка, А. І. Мостового [5] щодо професійної компетентності офіцерів-прикордонників становлять теоретичну основу для компетентнісного трактування загальновійськової підготовки. У запропонованій моделі цей підхід конкретизовано через взаємозв'язок між змістом підготовки, очікуваними результатами навчання та критеріями оцінювання. Принципове значення має розмежування компетентності як здатності виконувати певні функції та готовності як інтегрованої характеристики застосування сформованих компетентностей у визначених умовах діяльності.

Дослідження В. В. Дияка, В. О. Аніщенко та С. С. Яремчука [4] щодо підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до управлінської діяльності доповнює теоретичне підґрунтя запропонованої моделі. Водночас результати цієї статті дають змогу розглядати управлінську

підготовку не ізольовано, а у взаємозв'язку з плануванням, тактичною підготовкою, комунікацією та виконанням командно-штабних функцій. Такий підхід є доцільним з огляду на необхідність узгодження рішень і дій підрозділів різної відомчої належності.

Нормативно-правові положення, визначені законами України "Про Державну прикордонну службу України" [6] та "Про національну безпеку України" [7], формують правовий контекст діяльності ДПС України як складової сил безпеки і оборони. Водночас із цих положень безпосередньо не випливає конкретна структура загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. Тому запропоновану модель доцільно розглядати як авторське організаційно-методичне рішення, сформоване з урахуванням вимог до професійної діяльності, а не як структуру, безпосередньо встановлену нормативно-правовими актами.

Підходи до військової стандартизації, висвітлені у джерелі [8], становлять інтерес для обґрунтування необхідності узгодження процедур планування, управління та взаємодії. У контексті запропонованої моделі їхнє значення полягає насамперед у формуванні спільних підходів до виконання навчальних завдань. Проте використання відповідних положень під час підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників потребує врахування специфіки освітнього процесу, рівня сформованості компетентностей курсантів і характеру завдань, до виконання яких їх готують.

Результати дослідження О. Бабіч [9] щодо міждисциплінарних зв'язків у професійній підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників є важливим для обґрунтування інтеграції навчального змісту. Запропонована структурно-логічна модель конкретизує можливість такої інтеграції через комплексні навчальні завдання, у яких одночасно застосовуються компетентності, сформовані під час вивчення різних навчальних дисциплін. Водночас ефективність зазначеного підходу залежатиме від узгодженості навчальних програм, послідовності формування компетентностей і відповідності складності завдань рівню підготовки курсантів.

Дослідження підготовки прикордонних підрозділів у контексті забезпечення національної безпеки України [10] та праці зарубіжних авторів [11–13] розширюють теоретичний контекст розгляду практико-орієнтованої військової підготовки, використання набутого досвіду, стандартизації та взаємодії. Водночас їхні результати не можна безпосередньо ототожнювати з доказами ефективності запропонованої структурно-логічної моделі, оскільки предмет, умови та методи відповідних досліджень можуть відрізнятися від умов підготовки майбутніх офіцерів ДПС України .

Науковий внесок дослідження полягає в концептуальному обґрунтуванні взаємозв'язку між сімома складовими загальновійськової підготовки, формами їх практичної реалізації, очікуваними результатами навчання, шістьма критеріями оцінювання та трьома рівнями готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил). На відміну від простого переліку складових підготовки, запропонований підхід передбачає їх функціональне поєднання в межах структурно-логічної моделі зі зворотним зв'язком між оцінюванням результатів і коригуванням освітнього процесу.

Важливим аспектом запропонованого підходу є розмежування складових підготовки та критеріїв оцінювання. Сім складових визначає основні напрями формування компетентностей, тоді як шість критеріїв характеризують результати їх застосування. При цьому лідерську складову запропоновано оцінювати через управлінський і практичний критерії. Таке рішення дає змогу уникнути дублювання окремих оцінювальних характеристик, однак потребує подальшого теоретичного обґрунтування та емпіричної перевірки.

Запропоноване виокремлення низького, достатнього та високого рівнів готовності створює передумови для систематизації результатів оцінювання. Водночас наявність якісних характеристик зазначених рівнів ще не забезпечує можливості їх об'єктивного визначення. Для практичного застосування необхідно встановити вимірювані показники за кожним

критерієм, розробити шкали оцінювання, визначити правила узагальнення результатів і перевірити узгодженість оцінок різних експертів або викладачів.

Окремого розгляду потребує питання інтегрального оцінювання готовності. У межах запропонованої моделі критерії відображають взаємопов'язані, але нетотожні характеристики підготовленості. Тому просте підсумовування оцінок за окремими критеріями без визначення їхньої вагомості та правил агрегування може призводити до недостатньо обґрунтованих висновків. Зокрема, високий результат за одним критерієм не обов'язково компенсує недостатню сформованість компетентностей, критично важливих для виконання спільного завдання. Вирішення цього питання потребує окремого методичного дослідження.

Практичне значення результатів полягає в можливості використання запропонованої структурно-логічної моделі під час перегляду змісту навчальних дисциплін, розроблення комплексних тактичних занять, командно-штабних тренувань і навчальних ситуацій міжвідомчої взаємодії. Модель може слугувати основою для узгодження очікуваних результатів навчання з характером практичних завдань та визначення напрямів подальшого вдосконалення освітнього процесу.

Водночас практичне впровадження моделі потребуватиме організаційного й методичного забезпечення. Зокрема, необхідно узгодити зміст навчальних дисциплін, визначити послідовність проведення комплексних занять, підготувати відповідні навчальні ситуації та встановити єдині вимоги до оцінювання результатів. Додатковим обмеженням може бути нерівномірний рівень початкової підготовленості курсантів, що потребуватиме диференціації складності навчальних завдань.

Обмеження дослідження зумовлені його теоретико-аналітичним характером. У межах роботи не проводилися педагогічний експеримент, кількісне оцінювання результативності запропонованої моделі та статистична перевірка її впливу на рівень готовності майбутніх офіцерів-прикордонників. Відповідно, отримані результати підтверджують логічну узгодженість авторської концепції, але не доводять її педагогічної ефективності.

Крім того, визначені критерії та рівні готовності не пройшли процедури емпіричної валідації. Тому їх слід розглядати як теоретико-методичну основу для подальшого розроблення діагностичного інструментарію, а не як завершену систему вимірювання результатів загальновійськової підготовки.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з операціоналізацією запропонованих критеріїв, визначенням показників і шкал оцінювання, розробленням комплексних діагностичних завдань та проведенням педагогічного експерименту. Доцільним є також дослідження узгодженості оцінок викладачів, обґрунтування способу визначення інтегрального рівня готовності та перевірка можливості використання структурно-логічної моделі в освітньому процесі закладів вищої військової освіти.

Таким чином, запропонована модель становить концептуальну основу для вдосконалення загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил). Її наукове значення полягає в систематизації та функціональному поєднанні складових підготовки, очікуваних результатів навчання й оцінювання готовності, тоді як підтвердження педагогічної результативності потребує подальшої емпіричної перевірки.

Висновки

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано напрями удосконалення системи загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до дій у складі міжвідомчих угруповань військ (сил). Визначено, що формування готовності до виконання спільних завдань потребує інтеграції військово-професійних компетентностей, необхідних для оцінювання обстановки, планування, прийняття управлінських рішень, організації взаємодії та

управління підпорядкованими підрозділами.

На основі систематизації вимог до діяльності офіцера-прикордонника виокремлено сім взаємопов'язаних складових загальновійськової підготовки: тактичну, управлінську, планувальну, комунікаційну, командно-штабну, лідерську та практичну. Обґрунтовано доцільність їх комплексного формування шляхом використання практичних занять, комплексних тактичних завдань, командно-штабних тренувань і навчальних ситуацій, орієнтованих на міжвідомчу взаємодію.

Запропоновано шість критеріїв оцінювання готовності майбутніх офіцерів-прикордонників: тактичний, управлінський, планувальний, комунікаційний, командно-штабний і практичний. Для якісної характеристики готовності визначено три рівні — низький, достатній і високий, які розрізняються за ступенем самостійності виконання завдань, здатністю приймати й коригувати рішення, підтримувати взаємодію та адаптувати дії до змін у обстановці. Лідерську складову запропоновано враховувати в межах управлінських і практичних критеріїв.

Розроблено структурно-логічну модель удосконалення загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, яка поєднує мету підготовки, її основні складові, форми практичної реалізації, очікувані результати навчання, критерії оцінювання та рівні готовності. Особливістю моделі є передбачений зворотний зв'язок, що забезпечує можливість використання результатів оцінювання для виявлення недостатньо сформованих компетентностей, коригування навчальних завдань і повторного відпрацювання відповідних елементів підготовки.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання запропонованої моделі як концептуальної основи для оновлення змісту загальновійськової підготовки, розроблення комплексних навчальних завдань та вдосконалення підходів до оцінювання готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до спільних дій.

Результати дослідження мають теоретико-аналітичний характер. Ефективність запропонованої моделі експериментально не перевірялася, а критерії та рівні готовності потребують подальшої операціоналізації й валідації. Перспективами подальших досліджень є розроблення вимірюваних показників і шкал оцінювання, обґрунтування правил визначення інтегрального рівня готовності та проведення педагогічного експерименту для перевірки результативності запропонованого підходу.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конфлікту інтересів.

Використання штучного інтелекту

Під час підготовки цієї роботи автори використовували інструмент штучного інтелекту (GPT Chat) для перевірки орфографії, розстановки переносів і усунення повторів у тексті. Після використання автори перевірили та відредагували отриманий текст і несуть повну відповідальність за зміст опублікованої статті.

Список використаних джерел

1. Тушко К. Ю. Система підготовки майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України до професійної взаємодії : дис. … д-ра пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2020. 543 с.
2. Федорчук В. Базова загальновійськова підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників:

теоретичні та практичні аспекти. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 2026. Т. 44, № 1. С. 267–287. DOI: https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v44i1.2057.

3. Діденко О. В. Особливості змісту і розвитку професійної компетентності офіцерів Державної прикордонної служби України на оперативному рівні військової освіти. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*. 2022. № 4(31). С. 56–75. DOI: https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v31i4.1310.
4. Дияк В. В., Аніщенко В. О., Яремчук С. С. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до управлінської діяльності: проєктний підхід. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 1(15). С. 134–140. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-1(15)-134-140.
5. Чорний А. М., Андрушко В. З., Мостовий А. С. Складові професійної компетентності сучасного офіцера-прикордонника. *Social Development and Security*. 2024. Т. 14, № 2. С. 34–43. DOI: https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.2.4.
6. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15 (дата звернення: 10.09.2026).
7. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19 (дата звернення: 31.10.2026).
8. Миронович А., Петрухін В., Кузнєцова Н. *Стандарти НАТО*. Вип. 1 : збірник. Львів : Національна академія сухопутних військ, 2022. 213 с.
9. Бабіч О. Роль міждисциплінарних зв'язків в іншомовній професійній підготовці майбутніх офіцерів-прикордонників. *Військова освіта*. 2018. № 2(38). С. 18–27. DOI: https://doi.org/10.33099/2617-1783/2018-2/18-27.
10. Chornyi A., Zabolotna O., Pavliuk T., Pshenychna O., Maniakov I. Training of border troops within the framework of national security of Ukraine. *Revista on line de Política e Gestão Educacional*. 2025. Vol. 29, Special Issue 2. Article e025061. DOI: https://doi.org/10.22633/rpge.v29iesp2.20664.
11. Kerr L. M., Robinson J. P. Leveraging learning in operational environments: Lessons learned from a multinational experience aboard USS George Washington during the Southern Seas 2024 Mission. *International Perspectives on Military Education*. 2024. Vol. 1. DOI: https://doi.org/10.69977/IPME/2024.002.
12. Гридчина В. Впровадження стандартів НАТО у військову освіту. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2024. № 4(60). С. 5–9. DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2217.2024.60.5-9.
13. Hosie M., Behfar K., Leventhal J., Woods G., Vial C., Sheffe R., Meinhart R., Martinez S., Watson D. Multinational staff assignments: Cross-cultural preparation. *Journal of Character and Leadership Development*. 2020. Vol. 7, No. 1. URL: https://www.researchgate.net/publication/339433107_Multinational_staff_assignments_Cross-cultural_preparation (дата звернення: 31.10.2026).

References

1. Tushko, K. Yu. (2020). *Systema pidhotovky maibutnikh ofitseriv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy do profesiinoi vzaiemodii* [System of training future officers of the State Border Guard Service of Ukraine for professional interaction] [Doctoral dissertation].
2. Fedorchuk, V. (2026). Bazova zahalnoviiskova pidhotovka maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv: Teoretychni ta praktychni aspekty [Basic combined arms training of future border guard officers: Theoretical and practical aspects]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriia: Pedahohichni nauky, 44*(1), 267–287. https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v44i1.2057

3. Didenko, O. V. (2022). Osoblyvosti zmistu i rozvytku profesiinoi kompetentnosti ofitseriv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy na operatyvnomu rivni viiskovoi osvity [Features of the content and development of professional competence of State Border Guard Service officers at the operational level of military education]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Seriia: Pedahohichni nauky, 31*(4), 56–75. https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v31i4.1310
4. Dyiak, V. V., Anishchenko, V. O., & Yaremchuk, S. S. (2023). Pidhotovka maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv do upravlinskoi diialnosti: Proiektnyi pidkhid [Preparing future border guard officers for managerial activities: A project-based approach]. *Nauka i tekhnika sohodni*, (1)(15), 134–140. https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-1(15)-134-140
5. Chornyi, A. M., Andrushko, V. Z., & Mostovyi, A. S. (2024). Components of professional competence of a modern border guard officer. *Social Development and Security, 14*(2), 34–43. https://doi.org/10.33445/sds.2024.14.2.4
6. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). *Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy* [On the State Border Guard Service of Ukraine] (Law No. 661-IV). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15
7. Verkhovna Rada of Ukraine. (2018). *Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy* [On the national security of Ukraine] (Law No. 2469-VIII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19
8. Myronovych, A., Petrukhin, V., & Kuznietsova, N. (2022). *Standarty NATO* [NATO standards] (Vol. 1). Natsionalna akademiia sukhoputnykh viisk.
9. Babich, O. (2018). Rol mizhdystsyplinarnykh zviazkiv v inshomovnii profesiinii pidhotovtsi maibutnikh ofitseriv-prykordonnykiv [The role of interdisciplinary connections in foreign-language professional training of future border guard officers]. *Viiskova osvita, 38*(2), 18–27. https://doi.org/10.33099/2617-1783/2018-2/18-27
10. Chornyi, A., Zabolotna, O., Pavliuk, T., Pshenychna, O., & Maniakov, I. (2025). Treinamento de tropas de fronteira no âmbito da segurança nacional da Ucrânia [Training of border troops within the framework of national security of Ukraine]. *Revista on line de Política e Gestão Educacional, 29*(esp2), Article e025061. https://doi.org/10.22633/rpge.v29iesp2.20664
11. Kerr, L. M., & Robinson, J. P. (2024). Leveraging learning in operational environments: Lessons learned from a multinational experience aboard USS George Washington during the Southern Seas 2024 mission. *International Perspectives on Military Education, 1*. https://doi.org/10.69977/IPME/2024.002
12. Grydchyna, V. (2024). Vprovadzhennia standartiv NATO u viiskovu osvitu [Implementation of NATO standards in military education]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky*, (4)(60), 5–9. https://doi.org/10.17721/1728-2217.2024.60.5-9
13. Hosie, M., Behfar, K., Leventhal, J., Woods, G., Vial, C., Sheffe, R., Meinhart, R., Martinez, S., & Watson, D. (2020). Multinational staff assignments: Cross-cultural preparation. *Journal of Character and Leadership Development, 7*(1). https://www.researchgate.net/publication/339433107_Multinational_staff_assignments_Cross-cultural_preparation

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.